

Nilai, sikap dan amalan pegawai kanan institut pengajian tinggi terhadap program pembangunan usahawan siswa

Ibrahim Mamat

mibrahim@umt.edu.my

Wan Mohd Zaifurin Wan Nawang

Noorun Nashriah Binti Ramli

Fakulti Pengurusan dan Ekonomi

Universiti Malaysia Terengganu

Abstrak

Sejak kebelakangan ini, pendidikan keusahawanan di peringkat pengajian tinggi di seluruh dunia menjadi semakin popular. Di Malaysia, pendidikan keusahawanan menjadi penting dalam masa yang singkat kerana negara sedang menghadapi masalah penggangguran di kalangan graduat. Program pembangunan usahawan siswa (PPUS) di Institut Pengajian Tinggi (IPT) ditaja oleh Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi (MeCD). Matlamat program ini ialah untuk memupuk minat perniagaan di kalangan pelajar dan seterusnya memilih kerjaya keusahawanan apabila mereka tamat pengajian nanti. Walaupun sudah ramai siswa dilatih, hanya 2.3 peratus graduat memilih kerjaya usahawan. Objektif kajian ini ialah untuk mengukur nilai, sikap dan amalan pegawai kanan IPT terhadap PPUS. Data dikumpul melalui satu set borang soal selidik. Soal selidik dihantar kepada responden melalui *email*. Analisis deskriptif digunakan untuk menganalisis data kualitatif dan Korelasi Pearson 'r' digunakan untuk mengkaji perkaitan antara pembolehubah. Seramai 35 orang pegawai kanan dari tujuh buah institusi pengajian tinggi awam (IPTA) telah menjadi responden kajian. Majoriti responden menyandang jawatan sebagai dekan dan mereka tidak ada pengalaman perniagaan. Responden mempunyai persepsi yang sederhana tinggi terhadap bidang keusahawanan sebagai kerjaya pilihan. Pegawai kanan tidak yakin bahawa bidang keusahawanan dapat menjamin masa depan pelajar. Sebaliknya, nilai responden terhadap PPUS berada di tahap yang tinggi manakala sikap dan amalan mereka dalam menyokong program keusahawanan berada di tahap sederhana tinggi sahaja. Kajian ini mengemukakan beberapa cadangan bagi menjayakan pendidikan keusahawanan di peringkat universiti.

Pengenalan

Pendahuluan

Hasrat untuk mendorong bumiputra menjadi usahawan ada dinyatakan dalam Dasar Ekonomi Baru, Dasar Pembangunan Usahawan Bumiputra dan Dasar Pembangunan Industri Kecil dan Sederhana. Hasrat tersebut dipertingkatkan lagi dengan pelancaran Dasar Perindustrian yang bermatlamat untuk melahirkan masyarakat perdagangan dan perindustrian bumiputera melalui aktiviti keusahawanan. Bagi memastikan semua matlamat tersebut tercapai, sebuah Kementerian iaitu MeCD bersama-sama dengan beberapa agensi lain seperti Bank Industri telah diwujudkan untuk memberi pelbagai khidmat bagi membangunkan usahawan. Antara jenis khidmat sokongan ialah latihan usahawan, pemasaran, geran, pinjaman, kemudahan prasarana dan khidmat nasihat. Bagi menyelaras semua agensi yang terlibat dengan pembangunan usahawan, kerajaan telah mewujudkan satu Majlis Penyelarasan Pembangunan

Usahawan (dulu di bawah Kementerian Pembangunan Luar Bandar), di bawah MeCD untuk membangunkan usahawan bumiputra dengan lebih berkesan.

Mengapakah kerajaan menganggap pembangunan usahawan ini sangat penting dalam strategi pembangunan negara? Sebuah Kerajaan Islam seperti Malaysia telah mengambil contoh, ajaran dan sejarah aktiviti keusahawanan yang bermula sejak awal kewujudan manusia. Dua anak Nabi Adam sudah memelopori keusahawanan iaitu Habil dalam bidang pertanian dan Qabil dalam bidang ternakan (Penulis Khas YaPEIM, 2008). Rasulullah sallaLlahu alaihi wasallam (SAW) sendiri telah menunjukkan contoh usahawan terbaik dengan peranannya sebagai ejen dagangan kepada Khadijah Binti Khuwailid. Bidang keusahawanan merupakan punca rezeki yang utama kerana sembilan dari sepuluh punca rezeki adalah menerusi perniagaan (Riwayat al-Tarmizi). Menjalankan perniagaan berlandaskan hukum syarak adalah fardu kifayah. Usahawan yang berjaya dapat mengeluarkan zakat, membantu orang yang memerlukan pertolongan dan mengerjakan ibadah-ibadah lain. Oleh yang demikian, keusahawanan bukan sahaja dapat memperkukuhkan ekonomi sesebuah negara dan pembangunan sosial, malah juga bersifat keagamaan. Rasulullah SAW dan para sahabatnya telah meletakkan usahawan sebagai kerjaya yang dipandang mulia kerana mereka bersifat jujur, amanah dan beretika.

Latar belakang Program Keusahawanan di IPT

Program pembangunan usahawan yang dianjurkan oleh pelbagai kementerian dan agensi kerajaan mempunyai pelbagai kumpulan sasaran. Antaranya adalah para petani, belia, kakitangan kerajaan yang berhasrat bersara awal, bakal pesara anggota tentera, orang awam dan graduat. Sejak tahun 1989, kerajaan telah memberi tumpuan kepada kumpulan sasaran baru iaitu mahasiswa yang berada di IPTA dan Institut Pengajian Tinggi Swasta (IPTS) melalui program yang dinamakan sebagai PPUS. PPUS ditaja oleh MeCD yang dilaksanakan di semua IPTA dan lima buah IPTS. Matlamat utama PPUS ialah mengubah minda pelajar supaya menceburi kerjaya sebagai usahawan dan sekaligus mengatasi masalah pengangguran di kalangan graduat.

Semua program keusahawanan di IPT dinamakan Program Pembudayaan Keusahawan Siswa yang mempunyai empat aktiviti utama. Aktiviti pertama ialah latihan keusahawan siswa yang tertumpu kepada pelajar tahun satu hingga tahun akhir. Aktiviti ini telah dimansuhkan dan digantikan dengan modul keusahawanan yang diajar untuk semua pelajar tahun pertama sebanyak dua jam kredit. Aktiviti kedua ialah menganjurkan kursus asas keusahawan siswa selama lima hari untuk pelajar tahun akhir.

Aktiviti ketiga ialah PPUS tajaan MeCD. Program ini bertujuan menggalakkan pelajar berniaga secara kumpulan di dalam kampus, menubuhkan syarikat, membuat lawatan dan berseminar. Antara aktiviti yang agak popular ialah pertandingan *business plan*. Aktiviti keempat ialah program *Students In Free Enterprise* (SIFE) yang bertujuan untuk menggalakkan siswa menjalankan aktiviti ekonomi dan kemasyarakatan bagi meningkatkan taraf ekonomi dan sosial masyarakat setempat. SIFE ialah sebuah organisasi yang ditubuhkan di Amerika Syarikat dan berkembang di Malaysia di bawah kelolaan Universiti Teknologi Mara melalui Pusat Pembangunan Usahawan Malaysia (MEDEC). Selain dari itu, terdapat beberapa buah IPTA yang menjalankan program usahawan melalui Program Rakan Muda yang dikelolakan di bawah gaya hidup wira usaha. Walaupun kegiatan keusahawanan siswa di IPT adalah banyak dan pelbagai, kajian ini hanya memberi tumpuan kepada PPUS sahaja.

Kenyataan masalah

Sejak PPUS dilaksanakan di IPT, seramai 37,000 siswa telah dilatih (Noh Omar, 2008). Di bawah Rancangan Malaysia Ke Sembilan, sasaran ini akan ditambah menjadi 38,000 orang. Persoalannya di sini adakah program tersebut berjaya mencapai matlamatnya iaitu merubah minda siswa untuk menjadi usahawan dan seterusnya memilih kerjaya sebagai usahawan apabila tamat pengajian?

Jabatan Pengajian Tinggi (2007) menyatakan bahawa seramai 28,874 siswa dari jumlah 89,244 responden atau 32.4 peratus telah menghadiri program keusahawanan di 18 buah IPTA, 13 buah IPTS, 18 buah politeknik dan 34 buah kolej komuniti dalam tahun 2006. Dalam kajian yang sama, seramai 70.6 peratus responden menyatakan mereka ingin menjadi usahawan. Walaupun ramai yang berhasrat untuk menjadi usahawan, hanya 5.4 peratus graduat (dari jumlah yang bekerja) sahaja yang telah berkerja sendiri. Jadi berasaskan kepada jumlah graduat, peratusan yang menjadi usahawan hanyalah 2.3 peratus sahaja. Angka ini sangat rendah jika dibandingkan dengan kumpulan yang belum mendapat pekerjaan (menganggur) iaitu sebanyak 30.7 peratus (Jabatan Pengajian Tinggi, 2007).

Perangkaan tersebut menimbulkan beberapa persoalan penting mengenai keberkesanan PPUS iaitu sejauhmanakah PPUS telah membantu siswa merubah minda untuk memilih kerjaya sebagai usahawan? Adakah kursus, khidmat sokongan, pelbagai aktiviti keusahawan dan perniagaan yang dilaksanakan telah memberi kesan kepada siswa? Adakah pihak berwajib sendiri memberi sokongan secukupnya kepada program PPUS?

Objektif kajian

Objektif umum kajian ialah untuk menentukan nilai, sikap dan amalan pegawai kanan universiti tempatan dalam menyokong program pembangunan usahawan siswa. Secara khususnya, objektif kajian adalah seperti berikut:

- a) Mengkaji profil pegawai kanan IPT yang berkait dengan program keusahawan pelajar,
- b) Mengukur persepsi pegawai kanan terhadap kerjaya keusahawanan,
- c) Mengukur nilai, sikap dan amalan pegawai kanan dalam menyokong PPUS, dan
- d) Menentukan hubungan antara pembolehubah utama.

Kerangka teori

Kejayaan program keusahawanan siswa dipengaruhi oleh banyak faktor. Kajian terdahulu telah menunjukkan bahawa faktor galakan, inisiatif dan amalan sesebuah organisasi memainkan peranan yang penting dalam meningkatkan keberkesanan program keusahawanan di universiti (Siegel dan Phan, 2005). Mereka seterusnya menyatakan bahawa antara program sokongan yang diperlukan ialah latihan kemahiran dalam bidang pemindahan teknologi, sistem ganjaran yang dapat menggalakkan aktiviti keusahawanan dan program latihan kakitangan serta pelajar siswazah.

Justeru, kajian ini memberi tumpuan khusus kepada sokongan yang diberikan oleh para pegawai kanan terhadap program keusahawanan di universiti. Aspek sokongan yang dikaji merangkumi nilai, sikap dan amalan pihak yang berwajib terhadap program tersebut. Nilai yang dipegang oleh seseorang pegawai utama mempunyai hubungan rapat dengan sikap dan amalan mereka. Sekiranya seseorang pegawai memberi nilai yang tinggi kepada program

keusahawanan siswa, besar kemungkinan beliau akan mempunyai sikap yang positif dan seterusnya akan melakukan sesuatu untuk menjayakan program tersebut.

Persepsi, nilai, sikap dan amalan

Atkinson dan Hilgard (1983) mendefinisikan persepsi sebagai proses menyusun dan mentafsir pola-pola rangsangan melalui organ penerimaan dan kemudian menghasil dan membentuk imej mengenai persekitaran. Manakala Lavesque (1992) pula mendefinisikan persepsi sebagai satu proses bagaimana manusia memproses dan mengendalikan berbagai-bagai maklumat yang didapati daripada persekitaran dengan menggunakan pancainderanya. Dalam kajian ini persepsi ialah pandangan dan pendapat pegawai kanan IPT mengenai kerjaya keusahawanan di kalangan pelajar.

Oxford Advanced Learner's Dictionary mendefinisikan nilai sebagai piawai moral tentang tingkah laku. Definisi ini adalah sama dengan definisi oleh Posner, Randolph dan Schmidt (1987) yang menyatakan bahawa nilai ialah piawai am yang mempengaruhi pembentukan sikap seseorang dan sikap ini pula menentukan perlakuan individu tersebut. Manakala Schartz (1992) pula memberi definisi nilai sebagai satu matlamat yang hendak dicapai oleh setiap individu dan memainkan peranan sebagai pemandu kepada prinsip hidup individu tersebut. Nilai berkait rapat dengan ajaran agama, budaya dan persekitaran dalam sesebuah komuniti. Ia ialah suatu pegangan hidup yang mempengaruhi perlakuan dan menjadi asas kepada aktiviti harian (Giacomino & Akers, 1998). Beberapa contoh nilai ialah kejujuran, prihatin, patuh, bertanggungjawab, hormat-menghormati, sopan dan sebagainya.

Penerangan di atas menunjukkan bahawa nilai berkait rapat dengan sikap dan perlakuan. Allport (1954) mendefinisikan sikap sebagai satu kesediaan mental dan saraf yang diatur mengikut pengalaman. Sikap menggambarkan perasaan positif (menyukai) atau negatif (tidak menyukai) seseorang individu terhadap sesuatu perkara atau perlakuan (Fishbein dan Ajzen, 1975). Sebagai contoh, seseorang pegawai mempunyai sikap negatif atau positif terhadap sesuatu produk, perkhidmatan atau program. Sikap sentiasa berkait dengan perasaan terhadap sesuatu perkara, objek, peristiwa, tempat, orang atau ide. Sikap juga boleh mempengaruhi arah gerak balas individu terhadap semua objek dan situasi (Baharu Kemat, 1994). Sikap juga agak stabil dan sukar diubah.

Walaupun sikap dipercayai dapat mempengaruhi perlakuan atau amalan, kepercayaan ini adalah separuh benar sahaja (Werner dan DeSimone, 2009). Pemahaman mengenai bagaimana sikap seseorang dapat mempengaruhi amalannya adalah penting kerana hal ini dapat membantu usaha merangka strategi berkesan untuk mendorong amalan individu tersebut. Kamus Dewan mendefinisikan amalan sebagai sesuatu yang dilakukan (dilaksanakan, dikerjakan, dan sebagainya) sebagai suatu kebiasaan. Mengamalkan bererti membiasakan diri melakukan sesuatu sehingga menjadi tabiat atau kebiasaan. Sudah ramai penyelidik terdahulu cuba membuktikan bahawa sikap dan amalan berkait secara terus, tetapi mereka gagal. Kebiasaanya mereka mendapati satu pembolehubah *intervening* di antara sikap dan amalan.

Dengan perkataan lain, hubungan antara sikap dan amalan wujud secara tidak langsung. *Behavioral Intentions Model* menjelaskan bahawa campuran antara sikap dan tanggapan mengenai tekanan sosial (norma sosial) dapat mempengaruhi niat seseorang (Werner dan DeSimone, 2009). Seterusnya, niat mempengaruhi amalan atau perlakuan secara langsung. Penjelasan ini menunjukkan bahawa sikap mempengaruhi amalan secara tidak langsung, iaitu dengan cara mempengaruhi niat terlebih dahulu. Dalam model ini, niat menjadi pembolehubah *intervening*.

Sikap seseorang terhadap sesuatu perkara dipengaruhi oleh apa yang dia pelajari dan bukan daripada keturunan atau semulajadi (Abdullah dan Ainon, 1997). Oleh itu sikap boleh diubah walaupun proses perubahannya agak kompleks dan mengambil masa yang agak panjang.

Konsep keusahawanan

Perkataan keusahawanan memberi makna yang berbeza mengikut latar belakang penulis. Definisi yang agak menyeluruh diberikan oleh Pittaway (2005) yang menyatakan bahawa keusahawanan ialah usaha untuk mencantumkan semua faktor pengeluaran manakala Bannock (1981) menyatakan keusahawanan ialah memiliki dan menjalankan perniagaan. Seterusnya, Moris, Kuratko dan Schindekutte (2001) pula menyatakan keusahawanan ialah tindakan perniagaan yang berlandaskan peluang. Keusahawanan adalah berbeza dari usahawan. Usahawan ialah seseorang yang memula dan menguruskan sesuatu perniagaan (Sexton dan Bowman, 1994; Liewllyn dan Wilson, 2003). Seseorang usahawan yang ingin berjaya perlu mempunyai beberapa sifat seperti memberi tumpuan kepada inovasi (Saxton dan Bowman, 1994), pandai merebut peluang dan kreatif (Gibb, 1993).

Keusahawanan penting dalam pembangunan ekonomi dunia pada hari ini kerana bukan sahaja dapat meningkatkan kadar per kapita pengeluaran dan pendapatan negara, malah melibatkan perubahan kepada struktur perniagaan dan masyarakat. Perubahan ini disertai oleh pertumbuhan dan peningkatan pengeluaran. Keusahawanan melalui proses inovasi mencipta pelaburan baru dalam perniagaan membolehkan ekonomi sesebuah negara berkembang, menawarkan peluang pekerjaan dan mengurangkan kadar pengangguran (Rozaimey, 2003). Keusahawanan juga menjadi antara strategi bagi sesebuah Kerajaan untuk membasmi kemiskinan, meningkatkan kualiti hidup rakyat, mengawal inflasi dan memecah monopoli dalam negara (Institut Keusahawanan Negara, 2004).

Program keusahawanan di IPT

Bidang keusahawanan telah lama wujud sebagai satu pilihan kerjaya. Walaupun begitu perkembangan program membudayakan keusahawanan di universiti di seluruh dunia masih berada di peringkat awal. Hanya sejak tahun 1980-an, beberapa universiti di negeri China mula menawarkan kursus keusahawanan dan menggalakan pelajar melaksanakan pelbagai aktiviti perniagaan dalam kampus. Di Malaysia, kerajaan telah mula merangka program keusahawanan semasa pengubalan Dasar Ekonomi Baru lagi iaitu pada awal 1970-an. Antara lain, dasar ini yang bertujuan untuk menyusun semula masyarakat dengan mewujudkan sebuah masyarakat perdagangan dan perindustrian bumiputra. Sehubungan itu, kerajaan memperhebatkan lagi program keusahawanan dengan menetapkan matlamat untuk membangunkan seramai 150,000 usahawan, termasuk 65,000 orang pelajar dalam tempoh Rancangan Malaysia Ke-9. Untuk tempoh ini, MeCD telah memperuntukkan sebanyak RM 19.7 juta (Berita Harian, 10 Januari 2009). Bagi mencapai matlamat tersebut, beberapa kementerian, khususnya MeCD telah merangka strategi pembangunan usahawan seperti pembiayaan, latihan dan bimbingan, galakan pemasaran dan penyelidikan.

Pihak kerajaan telah merangka program pembangunan keusahawanan dengan mengenal pasti kumpulan sasaran secara khusus untuk menjalankan aktiviti perniagaan. Antara kumpulan sasaran ialah petani, belia, kakitangan kerajaan yang memilih bersara awal, pegawai swasta yang mengambil Skim Pelepasan Secara Sukarela (VSS), anggota tentera, orang awam, graduan dan siswa. Kajian tersebut tertumpu kepada PPUS di IPTA yang ditaja oleh MeCD. Dalam RMK9, pelaksanaan PPUS diperhebatkan lagi dengan mengadakan satu memorandum persefahaman

kerjasama antara MeCD, KPT dan IPTA yang telah dimeterai pada pertengahan bulan Disember 2008. Bantuan kewangan dari MeCD untuk program ini disalurkan kepada Bahagian Hal Ehwal Pelajar dan Alumni (HEPA) setiap IPTA melalui Majlis Keusahawan Universiti-universiti Malaysia (MAKMUM). Modus operandi untuk pelaksanaan PPUS di semua IPTA adalah berbeza. Di Universiti Malaysia Terengganu, pelaksanaan PPUS dipusatkan di bawah pentadbiran HEPA. Di bawah sistem ini, semua siswa yang ingin menjalankan projek keusahawanan di kampus perlu mengemukakan *business plan* kepada HEPA melalui kelab usahawan. Manakala di Universiti Utara Malaysia, PPUS dikendalikan oleh Institut Pembangunan Usahawan dan di Universiti Teknologi Mara pula ditadbir oleh Pusat Pembangunan Usahawan Malaysia (MEDEC).

Hills (1988) menyatakan bahawa keberkesanan program keusahawanan di universiti bergantung kepada penghayatan dan persepsi baik di kalangan ahli akademik dan pentadbir universiti. Bagi memastikan kejayaan, para pentadbir perlu mempunyai persepsi bahawa bidang keusahawanan merupakan satu bidang kerjaya yang baik untuk para graduat. Manakala peranan ahli akademik pula perlu membuat penyelidikan yang berkait dengan bidang keusahawanan.

Metodologi kajian

Populasi dan sampel

Kajian ini melibatkan tujuh buah IPTA yang dipilih secara rawak berstrata (mengikut wilayah di Malaysia) daripada sejumlah 20 buah IPTA di Malaysia. Populasi kajian terdiri daripada kalangan pegawai kanan IPTA yang terlibat dengan kegiatan pelajar di tujuh buah IPTA tersebut. Mereka menyandang jawatan sebagai Timbalan Naib Canselor, Penolong Naib Canselor, Dekan dan Pengarah. Responden kajian dipilih secara rawak mudah dengan menggunakan senarai nama dan jawatan pegawai kanan yang tercatat dalam laman web atau buku panduan yang diterbitkan oleh tujuh IPTA tersebut.

Instrumen kajian

Penyelidik telah membina satu instrumen kajian untuk mengumpul data yang mengandungi tiga bahagian.

Bahagian A: Latar belakang responden

Bahagian ini mengandungi tujuh item iaitu jawatan, tempoh memegang jawatan, bidang kepakaran, pengalaman kerja sebelum menjadi pensyarah, pengalaman perniagaan, penglibatan dalam kegiatan pelajar dan penyertaan dalam kursus yang berkaitan keusahawanan.

Bahagian B: Persepsi responden terhadap pemilihan kerjaya keusahawanan di kalangan pelajar

Bahagian ini mengandungi maklumat mengenai persepsi responden terhadap pemilihan kerjaya keusahawanan di kalangan pelajar. Sebanyak enam item diwujudkan untuk mengukur persepsi responden. Pengukuran pembolehubah adalah berdasarkan kepada Skala Likert pemarkatan lima mata iaitu 1-Sangat Tidak Setuju, 2-Tidak Setuju, 3-Tidak Pasti, 4-Setuju dan 5-Sangat Setuju.

Bahagian C: Nilai, sikap dan amalan responden dalam menyokong PPUS

Bahagian ini mempunyai tiga komponen iaitu nilai, sikap dan amalan. Sebanyak lapan item adalah berkaitan dengan nilai, tujuh item dengan sikap dan 12 item adalah berkaitan dengan amalan.

Pengumpulan data

Penyelidik telah menghantar borang soal selidik kepada semua responden melalui surat elektronik (e-mail) pada 11 September 2008 dan diminta mengembalikan borang tersebut sebelum 30 Oktober 2008. Schaefermeyer dan Sewell (1988) menyatakan bahawa penggunaan e-mail merupakan alternatif yang sesuai bagi penyelidik untuk mengumpul bahan atau maklumat bagi melaksanakan kajian. Cara ini dapat memudahkan penyelidik untuk mengedar serta mengumpul borang soal selidik tanpa perbelanjaan yang besar. Pendapat ini disokong oleh Frankfort dan Nachmias (1996) kerana terdapat perbezaan ketara untuk mendapatkan kembali borang soal selidik melalui e-mail. Menurut Mohd Nor dan Wahid (2003) penggunaan soal selidik atas talian adalah amat menarik kerana ianya merupakan teknologi masa kini dan menepati seruan kerajaan supaya berubah kepada kerajaan elektronik (e-kerajaan).

Selain mengumpul data melalui borang soal selidik, penyelidik juga menemubual beberapa pegawai dan pensyarah yang bertanggungjawab dan terlibat secara langsung dengan PPUS. Pegawai yang ditemu bual termasuk penolong pendaftar, pensyarah, penyelaras PPUS dan timbalan dekan. Mereka diminta untuk menjelaskan proses perancangan, pelaksanaan dan peruntukan untuk PPUS.

Analisis data

Data diproses dan dianalisis dengan menggunakan *Statistical Package for Social Sciences* (SPSS) versi 12. Kaedah statistik yang digunakan adalah berpandukan kepada objektif kajian. Antaranya ialah:

Analisis faktor

Analisis faktor perlu dilakukan kerana instrumen kajian ini disediakan oleh penyelidik sendiri. Tujuan analisis ini dibuat adalah untuk mengumpul semua item (pernyataan) ke dalam beberapa faktor yang terbentuk (kumpulan besar pembolehubah) setelah responden selesai memberi jawapan mereka. Jadual 3.1 menunjukkan wujud empat pembolehubah (faktor) yang dihasilkan oleh analisis faktor. Setiap item yang mempunyai pemberat yang rendah digugurkan dari pembolehubah.

Jadual 3.1: Hasil analisis faktor

Pembolehubah/faktor	Bilangan item/pernyataan		
	Asal	Gugur	Guna
1. Persepsi	8	2	6
2. Nilai	9	1	8
3. Sikap	11	4	7
4. Amalan	12	Tiada	12

Kebolehpercayaan instrumen

Jadual 3.2 menunjukkan nilai kebolehpercayaan *Alpha Cronbach* instrumen kajian ini yang melibatkan persepsi, nilai, sikap dan amalan berada antara 0.64 hingga 0.82. Menurut Mohd

Majid (1993) pekali kebolehpercayaan instrumen melebihi 0.60 boleh digunakan untuk tujuan penyelidikan.

Jadual 3.2: Kebolehpercayaan instrumen

Pembolehubah	Bilangan item	Nilai Alpha Cronbach
1. Persepsi	6	0.70
2. Nilai	8	0.69
3. Sikap	7	0.64
4. Amalan	12	0.82

Transformasi data

Operasi transformasi data dilakukan menerusi arahan *Compute* dan *Recode into Same Variables* supaya bersesuaian dengan analisis lanjut yang ingin dilaksanakan. Operasi ini juga digunakan untuk membantu penyelidik bagi mengecilkan skop dalam membuat kesimpulan mengenai hasil analisis data kajian yang diperolehi daripada dua bahagian instrumen seperti berikut:

Penemuan dan perancangan

Kajian ini telah dijalankan di tujuh buah IPTA terpilih iaitu Universiti Malaysia Terengganu, Universiti Malaysia Sarawak, Universiti Putra Malaysia, Universiti Malaya, Universiti Teknologi MARA, Universiti Sains Malaysia dan Universiti Utara Malaysia. Seramai 35 orang pegawai kanan telah dipilih dari tujuh buah IPTA tersebut.

Latar belakang responden

Jadual 4.1 menunjukkan responden kajian terdiri dari empat kategori pegawai kanan iaitu pengarah sehingga timbalan naib canselor. Sebahagian besar (65.7%) responden memegang jawatan Dekan.

Jadual 4.1: Jawatan disandang responden

Jawatan	Bilangan (orang)	Peratus (%)
1. Timbalan Naib Canselor	5	14.3
2. Penolong Naib Canselor	3	8.6
3. Dekan	23	65.7
4. Pengarah	4	11.4
Jumlah	35	100.0

Sebahagian besar (40%) responden memegang jawatan melebihi tiga tahun. Semua responden tidak mempunyai kepakaran dalam bidang keusahawanan. Majoriti responden (18 orang atau 51.4%) terdiri daripada mereka yang tiada pengalaman kerja sebelum menjadi pensyarah. Sebahagian besar (29 orang atau 82.9%) responden terlibat dalam kegiatan pelajar. Peratusan yang sama juga terdiri dari mereka yang tidak pernah menghadiri sebarang kursus, seminar atau bengkel sama ada dalam bidang keusahawanan, perniagaan, pemasaran, pengurusan, kewangan atau perakuanan.

Persepsi responden terhadap pemilihan kerjaya keusahawanan

Jadual 4.2 menunjukkan majoriti (54.3%) responden mempunyai persepsi di tahap yang sederhana. Manakala bakinya (45.7%) menunjukkan persepsi di tahap yang tinggi.

Jadual 4.2: Tahap persepsi responden terhadap pemilihan kerjaya keusahawanan di kalangan pelajar

Tahap persepsi	Bilangan (orang)	Peratus (%)
1. Rendah	Tiada	0
2. Sederhana	19	54.3
3. Tinggi	16	45.7
Jumlah	35	100.0

Sebanyak enam item atau pernyataan dikemukakan kepada responden dalam bahagian persepsi (rujuk Jadual 4.3). Item-item seperti “saya yakin jika pelajar memilih menjadi usahawan, masalah pengangguran di kalangan graduan dapat di atasi,” hingga “saya pernah menyokong jabatan untuk menyediakan modal untuk pelajar berniaga” telah memberikan satu gambaran mengenai hubungan antara pegawai kanan dengan pelajar. Item-item yang dimuatkan dalam bahagian ini juga merupakan perkara-perkara yang sering dibincangkan oleh pensyarah yang terlibat dengan keusahawanan pelajar.

Jadual 4.3 menunjukkan sebahagian besar (71.4%) responden bersetuju (campuran peratusan setuju dan sangat setuju) bahawa apabila pelajar yang memilih menjadi usahawan, masalah pengangguran di kalangan graduan dapat di atasi, (68.5%) responden bersetuju bahawa pelajar yang berminat menjadi usahawan, mereka akan mendapat bantuan dari institusi kewangan, (54.3%) segala ilmu yang diajar di universiti mampu membantu pelajar menjadi usahawan yang berjaya, (51.5%) pernah menyokong mana-mana fakulti/jabatan menyediakan modal untuk pelajar berniaga dan (48.6%) semua bidang pengajian yang ditawarkan mempunyai peluang untuk belajar berniaga bagi meraih keuntungan. Dapatan dalam Jadual 4.3 juga menunjukkan sebahagian besar (48.6%) responden tidak setuju (peratusan tidak setuju dan sangat tidak setuju) semua pusat bertanggungjawab perlu terlibat dalam urusan PPUS.

Jadual 4.3: Persepsi responden terhadap pemilihan kerjaya keusahawanan di kalangan pelajar

Persepsi	Peratus jawapan (%)				
	Sangat tidak setuju	Tidak setuju	Tidak pasti	Setuju	Sangat setuju
1. Saya yakin jika pelajar memilih menjadi usahawan, masalah pengangguran di kalangan graduat dapat di atasi.	0%	14.3%	14.3%	45.7%	25.7%
2. Saya yakin bagi pelajar yang berminat menjadi usahawan, mereka akan mendapat bantuan dari institusi kewangan	5.7%	0%	25.7%	57.1%	11.4%
3. Saya yakin segala ilmu yang diajar di universiti mampu membantu pelajar menjadi usahawan yang berjaya nanti	0%	22.9%	22.9%	51.4%	2.9%
4. Saya yakin semua bidang pengajian yang ditawarkan di sini mempunyai peluang untuk pelajar berniaga bagi meraih keuntungan	2.9%	25.7%	22.9%	42.9%	5.7%
5. Semua pusat tanggungjawab perlu terlibat dalam urusan PPUS	5.7%	42.9%	20%	25.7%	5.7%
6. Saya pernah menyokong mana-mana fakulti/jabatan menyediakan modal untuk pelajar berniaga	5.7%	28.6%	14.3%	42.9%	8.6%

Nilai, sikap dan amalan responden dalam menyokong PPUS

Nilai

Jadual 4.4 menunjukkan majoriti (54.3%) responden mempunyai nilai di tahap yang tinggi. Manakala bakinya (45.7%) menunjukkan nilai di tahap yang sederhana.

Jadual 4.4: Tahap nilai responden dalam menyokong PPUS

Tahap nilai	Bilangan (orang)	Peratus (%)
1. Rendah	Tiada	0.0
2. Sederhana	16	45.7
3. Tinggi	19	54.3
Jumlah	35	100.0

Jadual 4.5 menunjukkan sebahagian besar (97.2%) responden setuju (peratusan setuju dan sangat setuju) supaya lebih ramai ahli korporat dijemput untuk berkongsi pengalaman berniaga dengan para pelajar, (74.3%) peratusan graduat yang menjadi usahawan sangat kecil kerana mereka lebih suka makan gaji dan (57.1%) IPT sepatutnya melahirkan lebih ramai usahawan. Jadual 4.5 juga menunjukkan sebahagian besar (48.6%) responden setuju (peratusan setuju dan sangat setuju) untuk berusaha sedaya upaya bagi memastikan PPUS mencapai matlamatnya dan (45.7%) responden percaya masa depan pelajar lebih terjamin jika mereka menjadi usahawan.

Jadual 4.5 juga menunjukkan sebahagian besar (77.2%) responden tidak bersetuju (peratusan tidak setuju dan sangat tidak setuju) kaedah mengajar bagi subjek keusahawanan adalah sama

dengan kaedah mengajar bagi subjek-subjek lain dan (37.2%) responden percaya graduat yang berjaya ialah mereka yang bersedia bertukar kerjaya. Jadual 4.5 juga menunjukkan sebahagian besar (62.9%) responden tidak pasti sama ada PPUS telah berjaya menggalakkan pelajar berniaga di kampus.

Jadual 4.5: Nilai responden dalam menyokong PPUS.

Nilai	Peratus jawapan (%)				
	Sangat tidak setuju	Tidak setuju	Tidak pasti	Setuju	Sangat setuju
1. Saya yakin masa depan pelajar lebih terjamin jika mereka menjadi usahawan.	0%	17.1%	37.1%	37.1%	8.6%
2. Saya yakin graduat yang berjaya ialah mereka yang bersedia bertukar kerjaya beberapa kali seumur hidupnya.	8.6%	28.6%	31.4%	22.9%	8.6%
3. Saya menyokong supaya lebih ramai ahli korporat dijemput untuk berkongsi pengalaman berniaga dengan para pelajar.	0%	0%	2.9%	54.3%	42.9%
4. IPT sepatutnya melahirkan lebih ramai usahawan.	2.9%	14.3%	25.7%	45.7%	11.4%
5. Program Pembangunan Usahawan Siswa (PPUS) di IPT, tajaan Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi telah berjaya menggalakkan pelajar berniaga di kampus.	0%	8.6%	62.9%	25.7%	2.9%
6. Kaedah mengajar bagi subjek keusahawanan adalah sama dengan kaedah mengajar bagi subjek-subjek lain.	28.6%	48.6%	14.3%	8.6%	0%
7. Sehingga kini, peratusan graduat yang menjadi usahawan sangat kecil kerana mereka lebih suka makan gaji.	0%	8.6%	17.1%	48.6%	25.7%
8. Saya telah berusaha sedaya upaya bagi memastikan PPUS mencapai matlamatnya.	0%	8.6%	42.9%	45.7%	2.9%

Sikap

Jadual 4.6 menunjukkan sikap responden dalam menyokong PPUS berada di tahap yang agak baik. Sebahagian besar (31 orang atau 88.6%) responden menunjukkan sikap di tahap yang sederhana. Manakala bakinya (3 orang atau 8.6%) menunjukkan sikap di tahap tinggi.

Jadual 4.6: Tahap sikap responden dalam menyokong PPUS

Tahap sikap	Bilangan (orang)	Peratus (%)
1. Rendah	1	2.9
2. Sederhana	31	88.6
3. Tinggi	3	8.6
Jumlah	35	100.0

Sebanyak tujuh item dikemukakan kepada responden dalam kumpulan ini. Jadual 4.7 menunjukkan sebahagian besar (77.1%) responden setuju (peratusan setuju dan sangat setuju) bahawa MeCD bersedia membantu graduat yang berminat memulakan perniagaan. Jadual yang sama juga menunjukkan keseluruhan (100%) responden tidak setuju (peratusan tidak setuju dan sangat tidak setuju) dengan kenyataan bahawa tidak semua pelajar sesuai untuk menjadi usahawan. Ini bermakna mereka percaya semua pelajar berupaya menjadi usahawan jika dilatih.

Jadual 4.7: Sikap responden dalam menyokong PPUS

Sikap	Peratus jawapan (%)				
	Sangat tidak setuju	Tidak setuju	Tidak pasti	Setuju	Sangat setuju
1. Saya yakin program yang dilaksanakan di institusi saya sekarang mampu mendorong pelajar memilih kerjaya keusahawanan sebagai pilihan utama setelah tamat pengajian nanti.	0%	5.7%	40%	48.6%	5.7%
2. Saya yakin tidak semua pelajar sesuai untuk menjadi usahawan.	57.1%	42.9%	0%	0%	0%
3. Saya yakin Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi bersedia membantu graduat yang berminat memulakan perniagaan.	0%	0%	22.9%	57.1%	20%
4. Saya menyokong supaya semua pensyarah yang berkemahiran dalam bidang keusahawanan sahaja diberi tanggungjawab untuk menjadi penasihat dalam PPUS.	28.6%	34.3%	11.4%	22.9%	2.9%
5. Salah satu peranan utama IPT ialah melatih siswa/i supaya	0%	25.7%	11.4%	57.1%	5.7%

nilai, sikap dan amalan pegawai kanan institut pengajian tinggi terhadap program pembangunan usahawan siswa

Sikap	Sangat tidak setuju	Peratus jawapan (%)			
		Tidak setuju	Tidak pasti	Setuju	Sangat setuju
menjadi usahawan.					
6. Tidak semua pensyarah sesuai untuk mengendalikan kursus keusahawanan.	40%	54.3%	0%	2.9%	2.9%
7. Setiap IPT tidak perlu menggubal Dasar Keusahawanan Pelajar masing-masing.	17.1%	31.4%	22.9%	28.6%	0%

Amalan

Jadual 4.8 menunjukkan sebahagian besar (26 orang atau 74.3%) responden menunjukkan amalan berada di tahap yang sederhana. Manakala bakinya (9 orang atau 25.7%) menunjukkan amalan di tahap yang tinggi.

Jadual 4.8: Tahap amalan responden dalam menyokong PPUS

Tahap amalan	Bilangan (orang)	Peratus (%)
1. Rendah	Tiada	0.0
2. Sederhana	26	74.3
3. Tinggi	9	25.7
Jumlah	35	100.0

Sebanyak 12 item digunakan untuk mengukur pembolehubah amalan. Jadual 4.9 menunjukkan sebahagian besar (71.5%) responden bersetuju (peratusan setuju dan sangat setuju) supaya setiap IPT mewujudkan sebuah pusat atau institut keusahawanan untuk menyelaras semua aktiviti keusahawanan pelajar. Sebaliknya, peratusan yang sama pula tidak setuju (peratusan tidak setuju dan sangat tidak setuju) supaya penglibatan pensyarah dalam PPUS dijadikan salah satu kriteria kenaikan pangkat.

Jadual 4.9: Amalan responden dalam menyokong PPUS

Amalan	Peratus jawapan (%)				
	Sangat tidak setuju	Tidak setuju	Tidak pasti	Setuju	Sangat setuju
1. Saya menyokong supaya penglibatan pensyarah dalam Program Pembangunan Usahawan Siswa (PPUS) dijadikan salah satu kriteria kenaikan pangkat.	34.3%	37.1%	2.9%	22.9%	2.9%
2. Saya menyokong supaya keaktifan pelajar dalam PPUS tidak dijadikan salah satu kriteria untuk	17.1%	25.7%	20%	31.4%	5.7%

Amalan	Peratus jawapan (%)				
	Sangat tidak setuju	Tidak setuju	Tidak pasti	Setuju	Sangat setuju
anugerah pelajar cemerlang.					
3. Saya menyokong supaya universiti menyediakan peruntukan kewangan tambahan kepada PPUS.	0%	17.1%	40%	37.1%	5.7%
4. Saya menyokong supaya setiap IPT mewujudkan sebuah pusat atau institut keusahawanan untuk menyelaras semua aktiviti keusahawanan pelajar.	5.7%	17.1%	5.7%	42.9%	28.6%
5. Semua siswa/i boleh dilatih untuk menjadi usahawan.	8.6%	25.7%	5.7%	51.4%	8.6%
6. Siswa/i tidak mempunyai masa untuk memberi tumpuan kepada perniagaan sebab sibuk dengan kegiatan akademik.	14.3%	54.3%	17.1%	14.3%	0%
7. Saya bersedia membantu pelajar menulis pelan perniagaan.	5.7%	22.9%	25.7%	45.7%	0%
8. Saya tidak pernah berkongsi maklumat perniagaan dengan pelajar.	5.7%	11.4%	14.3%	48.6%	20%
9. Saya pernah membantu pelajar dalam aspek pemasaran.	2.9%	25.7%	17.1%	51.4%	2.9%
10. Saya tidak terlibat dalam pengurusan sumber dan kewangan untuk aktiviti PPUS.	11.4%	45.7%	5.7%	31.4%	5.7%
11. Saya pernah membantu pelajar mewujudkan jalinan perniagaan dengan pihak luar.	2.9%	31.4%	11.4%	54.3%	0%
12. Saya bersedia secara sukarela mengajar kursus keusahawanan.	11.4%	37.1%	20%	31.4%	0%

Hubungan antara pembolehubah utama

Tujuan bahagian ini adalah untuk menentukan hubungan antara pembolehubah utama iaitu antara pembolehubah persepsi, nilai, sikap dan amalan. Oleh yang demikian, Ujian Korelasi Pearson 'r' digunakan untuk menentukan hubungan antara pembolehubah-pembolehubah tersebut.

Jadual 4.10 menunjukkan hubungan signifikan antara persepsi dengan nilai ($r = 0.340$) dan amalan ($r = 0.391$). Walaupun begitu, kedua-dua hubungan tersebut berada di aras yang lemah. Manakala hubungan antara persepsi dengan sikap ($r = 0.164$) pula tidak signifikan.

Jadual 4.10 menunjukkan hubungan signifikan antara nilai dengan amalan ($r = 0.959$) dan berada di aras kekuatan yang sangat kuat. Tetapi hubungan antara nilai dengan sikap ($r = 0.323$) di aras kekuatan yang lemah. Hubungan ini adalah tidak signifikan ($p > 0.05$). Hubungan antara amalan dengan sikap pula adalah signifikan ($r = 0.415$) dan berada di aras kekuatan yang lemah.

Jadual 4.10: Hubungan (r) antara pembolehubah utama

Pembolehubah	Pembolehubah			
	Persepsi	Nilai	Sikap	Amalan
1. Persepsi	1.000	0.340*	0.164	0.391*
2. Nilai	0.340*	1.000	0.323	0.959**
3. Sikap	0.164	0.323	1.000	0.415*
4. Amalan	0.391*	0.959**	0.415*	1.000

* $p < 0.05$

** $p < 0.01$

Secara ringkasnya, pembolehubah nilai mempunyai hubungan dengan persepsi. Manakala pembolehubah amalan mempunyai hubungan dengan persepsi, nilai dan sikap. Walaupun begitu, hubungan yang paling menonjol ialah hubungan antara nilai dengan amalan di mana "r" menghampiri 1.

Perbincangan, rumusan dan cadangan

Responden kajian ini terdiri dari kalangan pegawai kanan dari tujuh buah universiti yang terlibat dalam program keusahawanan pelajar. Sebahagian besar responden menunjukkan nilai di tahap yang tinggi dalam menyokong Program Pembangunan Usahawan Siswa. Walau bagaimanapun, sebahagian besar responden menunjukkan persepsi terhadap kerjaya keusahawanan, sikap dan amalan dalam menyokong PPUS di tahap sederhana sahaja. Dari segi perkaitan antara pembolehubah pula, hanya nilai dan amalan mempunyai perkaitan signifikan yang sangat kuat.

Secara keseluruhannya, dapatan kajian ini memberi gambaran tentang perkembangan dan sambutan bidang pengajian keusahawanan oleh ahli akademik. Hanya sebilangan kecil pegawai akademik mempunyai keyakinan bahawa bidang keusahawanan dapat menjamin masa depan pelajar. Mereka juga tidak pasti sama ada PPUS sudah berjaya memupuk budaya keusahawanan di kalangan pelajar atau sebaliknya. Keusahawanan adalah satu bidang pengajian yang memerlukan penyatuan beberapa bidang lain untuk menjayakan sesuatu perniagaan. Keadaan ini agak bercanggah dengan amalan di universiti di mana setiap pensyarah dilatih untuk mengkhusus dalam bidang-bidang tertentu, bukan menjadi seorang *generalist* iaitu pegawai yang bersifat umum dari segi bidang pengkhususan. Setakat ini, para pegawai kanan di universiti belum lagi mendapat pendedahan yang mencukupi dalam bidang-bidang yang berkait dengan perniagaan. Mereka tidak memberi tumpuan kepada bidang keusahawanan. Sebaliknya, tumpuan mereka adalah kepada tugas pentadbiran dan bidang pengajian asal seperti yang ditentukan semasa mereka memohon untuk menjadi pensyarah. Justeru, kekurangan pendedahan ini menyebabkan sokongan mereka kepada PPUS berada di tahap sederhana sahaja.

Usaha kerajaan memupuk budaya keusahawanan di peringkat pengajian tinggi membuktikan bahawa ciri-ciri keusahawanan dapat dibangunkan melalui pendidikan. Salah satu program keusahawanan ialah PPUS. Matlamat PPUS ialah untuk membudayakan keusahawanan di kalangan siswa, menjadikan bidang keusahawanan sebagai satu kerjaya pilihan dan seterusnya mengatasi masalah pengangguran di kalangan graduan. Kejayaan program keusahawanan di universiti bergantung kepada beberapa faktor. Antaranya ialah sokongan dari pentadbir universiti (Hills, 1988), kesediaan pensyarah untuk mengajar dan menyelia pelajar yang terlibat dengan keusahawanan, peruntukan kewangan yang mencukupi untuk memulakan perniagaan, jaringan yang kukuh untuk pasaran, tanggapan siswa dan keluarga mereka terhadap kepentingan bidang keusahawanan.

Pembudayaan keusahawanan di universiti memerlukan pelbagai kemudahan dalam kampus seperti ruang dan gerai untuk berniaga, peruntukan kewangan untuk dijadikan modal dan perkhidmatan lain untuk pemasaran produk. Pengajaran kursus keusahawanan pula adalah berbeza dengan pengajaran kursus-kursus lain. Antara kaedah pengajaran yang sesuai untuk bidang keusahawanan ialah kajian kes, menjalani praktikal berniaga, penyediaan rancangan perniagaan dan penempatan di syarikat perniagaan (Li, Zhang, dan Matlay, 2003). Pelajar mempelajari ilmu keusahawanan secara aktif, bukan pasif. Mereka perlu memahami dan mahir tentang selok belok perniagaan. Peranan pensyarah dan pegawai yang terlibat juga berbeza di mana mereka merupakan pemudahcara, bukan mengawal pembelajaran pelajar.

Di sebalik perkembangan pendidikan keusahawanan yang sedang dipromosikan dengan baik, maklumat mengenai persepsi dan sambutan para ahli akademik yang diamanahkan untuk menggerakkan PPUS tidak banyak diketahui. Kajian ini mendapati bahawa amalan dan sokongan pegawai kanan, iaitu pensyarah yang menyandang jawatan dekan atau pengarah dan jawatan yang lebih tinggi sehingga naib canselor, berada di tahap yang sederhana sahaja. Mereka tidak yakin bidang keusahawanan dapat menjamin masa depan pelajar. Oleh yang demikian, majoriti pegawai kanan tidak memberi tumpuan yang sepatutnya ke atas perancangan dan pelaksanaan PPUS sehingga kebanyakan mereka tidak pasti sama ada PPUS telah berjaya atau gagal mencapai matlamat di universiti masing-masing.

Pelaksanaan PPUS menghadapi banyak kekangan. Antaranya ialah sambutan dingin dari kebanyakan pegawai kanan. Mereka tidak begitu ghairah untuk menyokong pelaksanaan PPUS. Mereka juga tidak meletakkan nilai yang tinggi terhadap bidang keusahawanan dan tidak bersetuju supaya semua pensyarah perlu dilibatkan dalam PPUS. Bagi mereka, bidang keusahawanan merupakan satu bidang pengajian baru, bukan satu bidang pengajian yang sudah mantap seperti bidang ekonomi, matematik dan sebagainya. Bidang keusahawanan juga memerlukan penyatuan banyak bidang-bidang lain seperti kewangan, perniagaan, pengurusan, psikologi dan sebagainya sedangkan kebanyakan pensyarah mempunyai kepakaran dalam bidang yang sangat spesifik. Indikator prestasi pensyarah yang diutamakan ialah prestasi dalam aktiviti penyelidikan dan penerbitan, bukan membimbing pelajar menjadi usahawan.

Penyelidik mengutarakan beberapa cadangan kepada pihak kerajaan dan juga kepada pihak yang berkaitan dengan pembangunan usahawan.

1. Pelaksanaan PPUS dapat diperhebatkan lagi dengan mewujudkan jaringan kerjasama yang lebih erat antara beberapa kementerian yang bertanggungjawab untuk memberi kesan sinergi bagi pembangunan usahawan. Antara pihak yang perlu dilibat ialah MeCD, KPT, Perbadanan Pembangunan Industri Kecil dan Sederhana (SMIDEC), Kementerian Sains, Teknologi dan Inovasi (MOSTI), dan Kementerian Perdagangan

- Antarabangsa dan Industri (MITI). Kerjasama ini bertujuan untuk menyalurkan segala bantuan secara bersepadu kepada bakal usahawan.
2. Modus operandi pentadbiran PPUS perlu diperkemas lagi. Bagi IPT yang belum ada pusat atau institut keusahawanan, dicadangkan supaya mereka mewujudkan Pusat Tanggung Jawab (PTJ) tersebut.
 3. Semua IPT hendaklah menggubal satu polisi atau dasar keusahawanan siswa bagi memandu tadbir urus perancangan dan pelaksanaan program keusahawanan di kampus. Dasar ini akan menetapkan pihak yang berwajib secara khusus dan menentukan peranan mereka, pengagihan peruntukan dan pelbagai sumber, ganjaran, tatacara penglibatan semua pihak, pemantauan dan perkara-perkara lain yang berkaitan.
 4. Pelaksanaan PPUS seharusnya tidak terhad kepada aktiviti perniagaan dalam kampus sahaja. PPUS juga hendaklah memberi peruntukan untuk menempatkan pelajar yang berminat dan terpilih untuk menjalankan program latihan industri di syarikat-syarikat swasta dalam satu tempoh yang agak lama, iaitu sekurang-kurangnya satu tahun.
 5. Pihak IPT perlu mewujudkan persekitaran keusahawanan yang sesuai dalam kampus dengan menyediakan kemudahan kepada pelajar seperti kedai, gerai dan tempat niaga yang memudahkan mereka menjalankan perniagaan.
 6. Pihak IPT juga perlu memberi pendedahan yang lebih luas kepada pegawai kanan tentang ilmu keusahawanan. Salah satu cara ialah menghantar mereka untuk mengikuti kursus pendek atau program penempatan di syarikat perniagaan. Penglibatan mereka secara langsung dalam aktiviti perniagaan dapat memberi kesedaran kepada mereka akan selok belok dunia perniagaan. Pegawai kanan yang mempunyai kefahaman yang mendalam mengenai perniagaan akan memberi sokongan yang padu kepada PPUS.
 7. Bagi menggalakkan pensyarah melibatkan diri dalam aktiviti keusahawanan pelajar, dicadangkan supaya sistem ganjaran diubahsuai. Penglibatan dan sumbangan pensyarah dalam PPUS, sama ada mengajar kursus keusahawanan, sebagai penasihat projek perniagaan, menilai rancangan perniagaan, membantu pelajar mencari sumber kewangan dan menyediakan kemudahan-kemudahan lain serta mewujudkan jaringan untuk pasaran dan sebagainya hendaklah diambilkira untuk kenaikan pangkat. Mendidik pelajar untuk menjadi seorang usahawan sesungguhnya memerlukan banyak masa pensyarah.
 8. Setiap IPT hendaklah menjemput usahawan yang berjaya dalam pelbagai bidang, sebagai *adjunct lecturer* untuk memberi ceramah kepada pelajar sebagai sebahagian daripada syarat kursus keusahawanan.
 9. Setiap universiti hendaklah menggalakkan projek penyelidikan dan pembangunan dalam bidang keusahawanan, mempromosikan semua inovasi di universiti dan mengkomersilkan produk penyelidikan. Para siswa hendaklah dilibatkan dalam aktiviti promosi dan pengkomersilan tersebut.
 10. Pihak IPT perlu mengkaji persepsi pensyarah yang terlibat secara langsung dengan aktiviti keusahawanan pelajar. Kajian tersebut hendaklah meneliti apakah

pengharapan mereka dan masalah yang dihadapi semasa melaksanakan program ini. Apakah kaedah atau pendekatan terbaik untuk membudayakan keusahawanan di peringkat pengajian tinggi.

11. Pihak IPT hendaklah menjalankan kajian untuk menentukan faktor-faktor yang mempengaruhi pencapaian PPUS. Kajian ini hendaklah memperincikan peratusan pelajar yang menjalankan perniagaan semasa belajar dan peratusan graduat yang menubuhkan syarikat dan berjaya menjadi seorang usahawan setelah mereka menamatkan pengajian. Akhirnya, kajian ini hendaklah merumuskan sama ada PPUS telah berjaya atau sebaliknya.

Kajian ini telah mendedahkan persepsi, nilai, sikap dan amalan pegawai kanan IPTA terhadap program keusahawanan siswa. Sokongan mereka adalah sangat penting bagi menjayakan hasrat kerajaan untuk menggalakkan graduat menceburi bidang perniagaan apabila mereka tamat pengajian nanti. Pegawai kanan merupakan kumpulan yang mencorakkan polisi keusahawanan, mengagihkan peruntukan, mereka bentuk kurikulum, dan menjadi sumber inspirasi kepada pensyarah dan pelajar untuk menerokai bidang yang kreatif dan mencabar ini.

Rujukan

- Abdullah Hassan dan Ainon Mohd. (1997). *Daya pengaruh dan perubahan sikap*. Kuala Lumpur: Utusan Publications and Distributors Sdn. Bhd.
- Ahmad Mahdzan Ayob. (2002). *Kaedah penyelidikan sosioekonomi (edisi kedua)*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Allport, Gordon. (1954). *The Nature of Prejudice*. Addison-Wesley.
- Baharu Kemat. (1994). *Orientasi sikap keusahawanan di kalangan pelajar politeknik di Malaysia*. Tesis sarjana pengurusan (tidak diterbitkan). Universiti Utara Malaysia.
- Bannock, G. (1981). *The economics of small firms*, Basil Blackwell, Oxford.
- Berita Harian. (10 Januari 2009). *Dua Program Baru Usahawan Siswazah Dilancar Tahun Depan*.
- Chua Yan Piaw. (2006). *Kaedah dan statistik penyelidikan buku 2: Asas statistik penyelidikan*. McGraw-Hill Education Sdn. Bhd.
- European Commission. (2002). *Education and Training for Entrepreneurship*. European Commission, Brussels.
- Fishbein, M dan Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: an introduction to theory and research*; Reading, MA.
- Frankfort-Nachmias, C. and Nachmias, D. (1996). *Research methods in the social sciences (5th Ed.)* London, Arnold.
- Giacomino, D. E. and M.D. Akers. (1988). *An examination of the differences between personal values and values types of female and male accounting and nonaccounting majors*. *Issues in Accounting Education*. 13, 365-84.

- Gibb, A. (1993). The Entrepreneurship culture and education: understanding entrepreneurship education and its links with small business, entrepreneurship and wider education goal, *International Small Business Management Journal*, 11 (3), 11-34.
- Hills, G. (1988). Variations in university entrepreneurship education: an empirical study of an evolving field, *Journal of Business Venturing*, 3 (2), 109-22.
- Ibrahim Mamat, Zaiton Hassan, Zamri Hassan dan Sabasiah Husin. (2002). *Menjejak siswazah UNIMAS: kajian keberkesanan*. Penerbit Universiti Malaysia Sarawak.
- Institut Keusahawanan Negara. (2004). Peranan Kementerian pembangunan usahawan dan koperasi dalam membangunkan usahawan: kursus pra persaraan. Kementerian Pembangunan Usahawan dan Koperasi.
- Jabatan Pengajian Tinggi. (2007). Laporan kajian pengesanan graduan IPT 2006, Kementerian Pengajian Tinggi.
- Kamus Dewan (Edisi Ketiga). (1997). Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Li, Jun, Zhang, Yuli, and Matlay, Harry. (2003). Entrepreneurship education in China. *Journal of Education and Training*, 45 (8/9), 494 -505.
- Llewellyn, D and Wilson, K. (2003). The controversial role of personality traits in entrepreneurial psychology, *Education and Training*, 45 (3), 341-5.
- Mar'at. (1981). Sikap manusia, perubahan serta pengukurannya. Laporan yang tidak diterbitkan.
- Mohd Majid Konting. (2000). *Kaedah penyelidikan pendidikan*. Kuala Lumpur. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd Nor Ikhazan dan Wahid Razzaly. (2003). Soal selidik berinternet dalam kajian teknik Delphi untuk pembangunan e-staf di Politeknik Malaysia. Di muat turun dari: <http://www.ipbl.edu.my/inter/penyelidikan/seminarpapers/2003>
- Mohd Salleh Din. (2005). *Asas keusahawanan*. Thomson Learning.
- Morris, M., Kuratko, D., and Schindehutte, M. (2001), Towards integration: understanding integration through frameworks, *International Journal of Entrepreneurship and Innovation*, 2 (1), 35-49.
- Noh Omar. (9 Julai 2008). Petikan dari Bernama.
- Norita Deraman dan rakan-rakan. (2007). *Keusahawanan*. McGraw Hill.
- Oxford Advanced Learner's Dictionary (5th Ed). (1995). Oxford: Oxford University Press.
- Penulis Khas YaPEIM. (11 Jun 2008). Perniagaan Angkat Darjat Ummah, Berita Harian.

- Pittaway, L. (2005). Philosophies in entrepreneurship: a focus on economic theories, *International Journal of Entrepreneurial Behavior and Research*, 11 (3), 201-21.
- Posner, B., Randolph, E., & Schmidt, W. (1987). Managerial values across functions: a source of organizational problems. *Group and Organization Studies*, 12 (4), 373-85.
- Rozila Rafie. (1997). Sikap pelajar-pelajar Pusat Matrikulasi terhadap bidang keusahawanan: Kes di Pusat Matrikulasi Universiti Utara Malaysia. Tesis sarjana pengurusan (tidak diterbitkan). Universiti Utara Malaysia.
- Rozaimy Baharuddin. (2003). Modul OUM: Bab 1 Pengenalan Kepada Keusahawanan. Universiti Terbuka Malaysia.
- Schaefermeyer, M. T., and Sewell, E. H. (1988). Communicating by electronic mail. *American Behavioral Scientist*, 32, 112-23.
- Schwartz, S.H. (1992). *Universal in the content and structure of values: theoretical advances and empirical test in 20 countries*. Boston: Academic Press.
- Siegel, Donald, S. & Philip H. Phan, (2005). Analyzing the Effectiveness of University Technology Transfer: Implications for Entrepreneurship Education. *Advances in the study of entrepreneurship, innovations and economic growth*. 16, 1-38.
- Ucapan Y.A.B Perdana Menteri Di Dewan Rakyat, 31 Mac 2006 Semasa Membentangkan Usul Mengenai Rancangan Malaysia Kesembilan 2006-2007.
- Walton, A. (2003). The Impact of Interpersonal Factors on Creativity, *International Journal of Entrepreneurial Behaviour & Research*, 9(4), 146-62.
- Werner, John M. dan Randy L. DeSimone. (2009). *Human Resource Development*. South-Western, Cengage Learning.